

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Id-Disa' Awla)

4 ta' Settembru 2014*

“Rinviju għal decizjoni preliminari — Trasport bl-ajru — Regolament (KE) Nru 261/2004 — Artikoli 2, 5 u 7 — Dritt għal kumpens f'każ ta' dewmien twil ta' titjira — Tul tad-dewmien — Kuncett ta' ‘hin tal-wasla’”

Fil-Kawża C-452/13,

li għandha bħala sugġett talba għal decizjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mil-Landesgericht Salzburg (l-Awstrija), permezz ta' decizjoni tal-31 ta' Lulju 2013, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fit-12 ta' Awwissu 2013, fil-proċedura

Germanwings GmbH

vs

Ronny Henning,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (Id-Disa' Awla),

komposta minn M. Safjan, President tal-Awla, J. Malenovský (Relatur) u A. Prechal, Imħallfin,

Avukat Ġenerali: Y. Bot,

Registratur: K. Malacek, Amministratur,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tas-7 ta' Mejju 2014,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippreżentati:

- għal M. Henning, minn A. Skribe, avukat,
- għall-Gvern Ġermaniż, minn T. Henze u J. Kemper, bħala agenti,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn W. Mölls u N. Yerrell, bħala agenti,

wara li rat id-decizjoni, meħuda wara li nstema' l-Avukat Ġenerali, li l-kawża tinqata' mingħajr konkluzjonijiet,

tagħti l-preżenti

* Lingwa tal-kawża: il-Ġermaniż.

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-kunċett ta' "hin tal-wasla" fis-sens tal-Artikoli 2, 5, u 7 tar-Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-11 ta' Frar 2004, li jstabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passigġieri fil-każ li ma jithallewx jitlegħu u ta' kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91 (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 7, Vol. 8, p. 10).
- 2 Din it-talba tressqet fil-kuntest ta' kawża bejn Germanwings GmbH (iktar 'il quddiem "Germanwings"), trasportatur bl-ajru, u R. Henning dwar rifjut ta' dan it-trasportatur li jikkumpensa l-allegat dewmien tal-wasla tat-titjira tagħha fl-ajruport ta' Köln/Bonn (il-Ġermanja).

Il-kuntest ġuridiku

- 3 L-Artikolu 2 tar-Regolament Nru 261/2004, intitolat "Definizzjonijiet", jipprovdi dan li ġej:

"Għall-iskopijiet ta' dan ir-Regolament:

[...]

- h) 'destinazzjoni finali' ifisser id-destinazzjoni fuq il-biljett ipprezentat fil-post taċ-check-in jew, fil-każ ta' titjriet konnessi direttament, id-destinazzjoni ta' l-aħħar titjira; titjriet konnessi alternattivi li qegħdin għad-dispożizzjoni m'għandhomx jiġu meħudin in konsiderazzjoni jekk il-hin oriġinali tal-wasla hu mħares".

- 4 L-Artikolu 5 tal-imsemmi regolament, intitolat "Kancellazzjoni", jipprovdi:

"1. Fil-każ ta' kancellazzjoni ta' titjira, il-passigġieri in kwistjoni għandhom:

[...]

- (ċ) jkollhom id-dritt għal kumpens mil-trasportatur ta' l-ajru li jopera skond l-Artikolu 7, kemm-il darba:

[...]

- iii) huma informati bil-kancellazzjoni inqas minn sebat ijiem qabel il-hin tat-tluq skedat u huma offruti rotta differenti, li thallihom jitlegħu mhux aktar minn siegħa qabel il-hin tat-tluq skedat u jaslu fid-destinazzjoni finali tagħhom inqas minn sagħtejn wara l-hin tal-wasla skedat.

[...]

3. Trasportatur ta' l-ajru li jopera m'għandux ikun obligat iħallas kumpens skond l-Artikolu 7, jekk jista' juri li l-kancellazzjoni hi kkawzata minn ċirkostanzi staordinarji li ma setgħux jiġu evitati anki jekk il-miżuri raġonevoli kollha ġew meħudin.

[...]"

5 L-Artikolu 6 tar-Regolament Nru 261/2004, intitolat “Dewmien”, jistabbilixxi:

“1. Meta trasportatur ta’ l-ajru li jopera jistenna b’mod raġonevoli li titjira tiġi mdewma lil hin mil-hin tat-tluq tagħha skedat:

- (a) għal sagħtejn jew aktar, fil-każ ta’ titjiriet ta’ 1500 kilometru jew inqas; jew
- (b) għal tlett sigħat jew aktar, fil-każ tat-tijiriet intra-Komunitarji kollha ta’ aktar minn 1500 kilometru u għat-titjiriet oħrajn kollha bejn 1500 u 3500 kilometru; jew
- (c) għal erba’ sigħat jew aktar, fil-każ tat-titjiriet kollha li ma jaqawx taħt (a) jew (b),
passiġġieri għandhom jiġu offruti mil-trasportatur ta’ l-ajru li jopera:
 - (i) l-assistenza speċifikata fl-Artikolu 9(1)(a) u 9(2); u
 - (ii) meta l-hin tat-tluq raġonevolment mistenni hu mill-inqas il-ġurnata wara l-hin tat-tluq li kien imħabbar qabel, l-assistenza speċifikata fl-Artikolu 9(1)(b) u 9(1)(c); u
 - (iii) meta d-dewmien hu ta’ mill-inqas ħames sigħat, l-assistenza speċifikata fl-Artikolu 8(1)(a).

2. Fi kwalunkwe każ, l-assistenza għandha tiġi offruta fil-limiti tal-hin stabbiliti hawn fuq fir-rigward ta’ kull parentesi ta’ distanza.”

6 L-Artikolu 7 tar-Regolament Nru 261/2004, intitolat “Dritt għall-kumpens”, jipprovdi:

“1. Fejn referenza hi magħmula għal dan l-Artikolu, passiġġieri għandhom jirċievu kumpens li jammonta għal:

- (a) EUR 250 għat-titjiriet kollha ta’ 1500 kilometru jew inqas;

[...]

2. Meta passiġġieri huma offruti possibilibi oħra biex jaslu fid-destinazzjoni finali tagħhom fuq titjira alternattiva skond l-Artikolu 8, il-hin tal-wasla ta’ liema ma taqbiżx il-hin tal-wasla skedat tat-titjira rreġistrata oriġinarjament

- (a) b’sagħtejn, fir-rigward tat-titjiriet kollha ta’ 1500 kilometru jew inqas; [...]

[...]

il-trasportatur ta’ l-ajru li jopera jista’ jnaqqas il-kumpens previst fil-paragrafu 1 bi 50 %.

[...]

4. Id-distanzi mogħtija fil-paragrafi 1 u 2 għandhom jiġu mkejlin permezz tal-metodu tal-great circle route.”

Il-kawża prinċipali u d-domanda preliminari

- 7 R. Henning xtara biljett tal-ajru minghand Germanwings sabiex jivvjaġġa minn Salzburg (l-Awstrija) għal Köln/Bonn. Dan il-biljett kien jipprovdi tluq mill-ajruport ta' Salzburg, fil-11 ta' Mejju 2012, fil-13h30 u wasla fl-ajruport ta' Köln/Bonn, l-istess ġurnata, fl-14h40. Id-distanza tat-titjira bejn dawn iż-żewġ ajruporti hija, skont il-metodu tal-great circle route, inqas minn 1 500 kilometri.
- 8 Fil-11 ta' Mejju 2012, l-ajruplan ta' R. Henning telaq mill-ajruport ta' Salzburg b'dewmien. Mal-wasla, ir-roti tal-ajruplan messew mat-tarmak tar-runway tal-ajruport ta' Köln/Bonn fis-17h38. Madankollu, l-ajruplan laħaq il-pożizzjoni tiegħu tal-parkeġġ fis-17h43, jiġifieri 3h03 wara l-ħin tal-wasla previst. Il-bibien tal-ajruplan infethu f'tit wara.
- 9 R. Henning qies li d-destinazzjoni finali ntlahqet b'dewmien ta' iktar minn 3 sigħat meta mqabbel mal-ħin tal-wasla previst. Għalhekk, huwa qies li kellu dritt għal kumpens ta' EUR 250 fuq il-bażi tal-Artikoli 5 sa 7 tar-Regolament Nru 261/2004. Germanwings issostni li, peress li l-ħin tal-wasla effettiv huwa l-ħin li fih ir-roti tal-ajruplan messew mat-tarmak tal-ajruport ta' Köln/Bonn, id-dewmien meta mqabbel mal-ħin tal-wasla previst huwa biss ta' 2h58, b'mod li ebda kumpens ma huwa dovut.
- 10 Il-qorti tal-ewwel istanza qieset li l-ħin tal-wasla effettiv li għandu jittiehed inkunsiderazzjoni kien il-ħin li fih l-ewwel bieb tal-ajruplan infetaħ sabiex jippermetti lill-passiġġieri joħorġu mill-ajruplan. Konsegwentement, din il-qorti kkundannat lil Germanwings thallas lil R. Henning kumpens ta' EUR 250. Din il-kumpannija appellat minn din is-sentenza quddiem il-qorti tar-rinviju.
- 11 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-Landesgericht Salzburg iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domanda preliminari li ġejja:
- “Liema huwa l-mument rilevanti għall-kunċett ta' ‘ħin tal-wasla’ użat fl-Artikoli 2, 5 u 7 tar-Regolament [Nru 261/2004]:
- a) Il-ħin tal-inzul tal-ajruplan fuq ir-runway (“malli r-roti jmissu mal-art”, bl-Ingliż “touchdown”);
 - b) Il-ħin li fih l-ajruplan jiġi pparkjat u li fih jiddaħħlu l-brejkijiet jew il-blokkijiet sabiex ir-roti jinżammu fil-post (bl-Ingliż, “chock block”) (“ħin tal-wasla in-block”);
 - c) Il-ħin tal-ftuħ tal-bieb tal-ajruplan;
 - d) Ħin iddefinit mill-partijiet fil-kuntest tal-awtonomija privata?”

Fuq id-domanda preliminari

- 12 Permezz tad-domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikoli 2, 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2004 għandhomx jiġu interpretati fis-sens li l-kunċett ta' “ħin tal-wasla”, li jintuza sabiex tiġi determinata l-portata tad-dewmien subit mill-passiġġieri ta' titjira, jindika l-ħin li fih ir-roti tal-ajruplan imissu mar-runway tal-ajruport ta' destinazzjoni, jew fis-sens li dan il-kunċett jindika l-ħin li fih l-ajruplan jiġi pparkjat u jiġu attivati l-brejkijiet jew iċ-ċokkijiet sabiex ir-roti jinżammu fil-post, jew fis-sens li l-imsemmi kunċett jindika l-ħin tal-ftuħ tal-bieb tal-ajruplan, jew inkella fis-sens li l-istess kunċett jindika ħin iddefinit mill-partijiet bi ftehim komuni.
- 13 Preliminarjament, għandu jiġi rrilevat li l-imsemmi regolament jipprevedi żewġ sitwazzjonijiet differenti ta' dewmien ta' titjira.

- 14 Minn naħa, f'ċerti każijiet, bħal dak ta' dewmien ta' titjira previst fl-Artikolu 6 tar-Regolament Nru 261/2004, dan ir-regolament jagħmel riferiment għal dewmien ta' titjira meta mqabbel mal-ħin tat-tluq skedat.
- 15 Min-naħa l-oħra, f'każijiet oħra, bħal dawk li hemm riferiment għalihom fl-Artikoli 5 u 7 tal-imsemmi regolament, dan jirreferi għal dewmien ta' titjira kkonstatat mal-wasla. Minn dawn l-artikoli jirriżulta li, sabiex tiġi determinata l-portata ta' dan id-dewmien, għandu jitqabbel il-ħin tal-wasla skedat tal-ajruplan mal-ħin li fih dan effettivament wasal fid-destinazzjoni tiegħu.
- 16 Ir-Regolament Nru 261/2004 ma jiddefinix dan il-ħin tal-wasla effettiv. Madankollu, kemm mir-rekwiziti tal-applikazzjoni uniformi tad-dritt tal-Unjoni kif ukoll mill-prinċipju ta' ugwaljanza jirriżulta li t-termini ta' dispożizzjoni tad-dritt tal-Unjoni, li ma tinkludi ebda riferiment espress għad-dritt tal-Istati Membri sabiex jiġu ddeterminati t-tifsira u l-portata tagħha, għandhom normalment jingħataw, fl-Unjoni Ewropea kollha, interpretazzjoni awtonoma (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Ekro, 327/82, EU:C:1984:11, punt 11).
- 17 Minn dan jirriżulta li dan il-kunċett ta' "ħin tal-wasla effettiv" għandu jiġi interpretat b'mod li japplika uniformament fl-Unjoni.
- 18 F'dawn iċ-ċirkustanzi, wieħed mill-każijiet previsti mill-qorti tar-rinviju, jiġifieri dak li jipprovdi li l-imsemmi kunċett huwa ddefinit mill-persuni kkonċernati b'kuntratt, għandu, fl-assenza ta' kull indikazzjoni f'dan is-sens fir-Regolament Nru 261/2004, jiġi miċħud mill-bidu.
- 19 Għandu sussegwentement jifakkar li l-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddecidiet li, meta jiġu sugġetti għal dewmien twil, jiġifieri żmien ugwali għal jew iktar minn tliet sigħat, il-passiġġieri ta' dawn it-titjiriet tardivi għandhom, bħall-passiġġieri li t-titjira inizjali tagħhom ġiet ikkanċellata u li għalihom it-trasportatur bl-ajru ma huwiex f'pożizzjoni li jipproponi rotta differenti fil-kundizzjonijiet previsti fl-Artikolu 5(1)(c)(iii) tar-Regolament Nru 261/2004, dritt għal kumpens fuq il-bażi tal-Artikolu 7 ta' dan ir-regolament, minhabba li huma wkoll kienu sugġetti għal telf ta' ħin irriversibbli (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Folkerts, C-11/11, EU:C:2013:106, punt 32 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 20 Fil-fatt, matul it-titjira, il-passiġġieri jibqgħu limitati fi spazju magħluq, taħt l-istruzzjonijiet u l-kontroll tat-trasportatur bl-ajru, fejn, għal raġunijiet tekniċi u ta' sigurtà, il-possibbiltajiet tagħhom li jikkomunikaw mad-dinja ta' barra huma kunsiderevolment limitati. F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-passiġġieri ma jistgħux jissoktaw, mingħajr interruzzjoni, bl-attivitajiet personali, familjari, soċjali jew professjonali tagħhom. Huwa biss ladarba t-titjira tintemm li jistgħu jerġgħu jibdedw l-attivitajiet abitwali tagħhom.
- 21 Minkejja li dawn l-inkonvenjenzi għandhom jiġu kkunsidrati bħala inevitabbli sa fejn it-titjira ma taqbiżx it-tul skedat, huwa differenti f'każ ta' dewmien, peress li l-ħin li jiddekorri, fiċ-ċirkustanzi deskritti fil-punt ta' qabel, lil hinn mit-tul skedat tat-titjira, jirrappreżenta "ħin mitluf", fid-dawl tal-fatt li l-passiġġieri kkonċernati ma jistgħux jużawh sabiex iwettqu l-għanijiet li jwassluhom imorru fil-ħin mixtieq fid-destinazzjoni tal-għażla tagħhom.
- 22 Minn dan isegwi li l-kunċett ta' "ħin tal-wasla effettiv" għandu jinftiehem, fil-kuntest tar-Regolament Nru 261/2004, bħala li jikkorrispondi għall-ħin fejn is-sitwazzjoni deskritta fil-punt 20 ta' din is-sentenza tintemm.
- 23 F'dan ir-rigward, għandu jiġi kkonstatat li, fil-prinċipju, is-sitwazzjoni tal-passiġġieri ta' titjira la tinbidel sostanzjalment meta r-roti tal-ajruplan tagħhom imissu mar-runway tal-ajruport ta' destinazzjoni, la meta dan l-ajruplan jiġi pparkjat u jiġu attivati l-brejkijiet u lanqas meta jiġu installati ċ-ċokkijiet, peress li l-passiġġieri jkomplu jkunu sugġetti, fl-ispazju magħluq fejn jinsabu, għal restrizzjonijiet differenti.

- 24 Huwa biss meta l-passiġġieri jiġu awtorizzati jitolqu mill-ajruplan u meta tingħata ordni għal dan l-effett sabiex jinfethu l-bibien tal-ajruplan li l-passiġġieri jistgħu fil-prinċipju jerġġu jibdew l-attivitajiet abitwali tagħhom mingħajr ma jkollhom jiġu suġġetti għal dawn ir-restrizzjonijiet.
- 25 Mill-kunsiderazzjonijiet preċedenti jirriżulta li l-Artikoli 2, 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2014 għandhom jiġu interpretati fis-sens li l-kunċett ta' "hin tal-wasla", li jintuża sabiex tiġi ddeterminata l-portata tad-dewmien subit mill-passiġġieri ta' titjira, jikkorrispondi għall-hin meta jinfetaħ mill-inqas bieb wieħed tal-ajruplan, peress li huwa mifhum li, f'dan il-mument, il-passiġġieri huma awtorizzati jitolqu l-ajruplan.
- 26 Din il-konklużjoni ma hijiex invalidata miċ-ċirkustanza li diversi regolamenti Ewropej, kif ukoll ċerti dokumenti tal-International Air Transport Association (IATA), jirreferu għall-kunċett ta' "hin tal-wasla effettiv" bhala l-hin meta l-ajruplan jiġi pparkjat. Fil-fatt, dawn ir-regolamenti u d-dokumenti jfittxu għanijiet dwar ir-regoli ta' navigazzjoni bl-ajru u b'mod partikolari għall-għoti ta' slots, li huma differenti minn dawk tar-Regolament Nru 261/2004. Konsegwentement, id-definizzjonijiet li jagħtu ma jistgħux jiġu kkunsidrati bhala rilevanti għall-interpretazzjoni ta' kliem korrispondenti fil-kuntest tar-Regolament Nru 261/2004 li, min-naħa tiegħu, huwa esklużivament intiż li jirrikonoxxi drittijiet minimi lill-passiġġieri li jiġu suġġetti għal varji inkonvenjenzi, minhabba li, kontra r-rieda tagħhom, ma jithallewx jitolqu fl-ajruplan, jew minhabba kancellazzjoni jew dewmien tat-titjira tagħhom.
- 27 Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet kollha preċedenti, ir-risposta għad-domanda tal-qorti tar-rinviju għandha tkun li l-Artikoli 2, 5 u 7 tar-Regolament Nru 261/2014 għandhom jiġu interpretati fis-sens li l-kunċett ta' "hin tal-wasla", li jintuża sabiex tiġi ddeterminata l-portata tad-dewmien subit mill-passiġġieri ta' titjira, jikkorrispondi għall-hin meta jinfetaħ mill-inqas bieb wieħed tal-ajruplan, fid-dawl tal-fatt li, f'dan il-mument, il-passiġġieri jkun awtorizzati jitolqu mill-ajruplan.

Fuq l-ispejjeż

- 28 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeciedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, minbarra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (Id-Disa' Awla) taqta' u tiddeciedi:

L-Artikoli 2, 5 u 7 tar-Regolament (KE) Nru 261/2004 tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-11 ta' Frar 2004, li jistabbilixxi regoli komuni dwar il-kumpens u l-assistenza għal passiġġieri fil-każ li ma jithallewx jitolqu u ta' kancellazzjoni jew dewmien twil ta' titjiriet, u li jhassar ir-Regolament (KEE) Nru 295/91 għandhom jiġu interpretati fis-sens li l-kunċett ta' "hin tal-wasla", li jintuża sabiex tiġi ddeterminata l-portata tad-dewmien subit mill-passiġġieri ta' titjira, jikkorrispondi għall-hin meta jinfetaħ mill-inqas bieb wieħed tal-ajruplan, fid-dawl tal-fatt li, f'dan il-mument, il-passiġġieri jkun awtorizzati jitolqu mill-ajruplan.

Firem